

УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

УДК 343.54

ОХОРОНА ДИТИНИ ВІД ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА

Анна ДРАГОНЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано питання імплементації міжнародно-правових норм у національне законодавство, що здійснено на основі аналізу таких основних міжнародно-правових документів, як Загальна Декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права, Конвенція ООН «Про охорону дитини», Факультативний протокол до Конвенції «Про права дитини», що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції, дитячої порнографії та ін. Особливу увагу приділено аналізу положень Конвенції «Про права дитини», із яких безпосередньо випливає необхідність встановлення кримінальної відповідальності за посягання на дитину. Аналіз показав, що Кримінальний кодекс України виявився досить прогресивним законом в частині імплементації більшості міжнародно-правових норм, що вимагають кримінально-правового захисту дитини від злочинних посягань.

Ключові слова: дитина, захист, міжнародно-правові норми, кримінальна відповідальність.

PROTECTING A CHILD FROM CRIMINAL ATTACKS AS AN INTERNATIONAL LEGAL PROBLEM

Anna DRAHONENKO,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Industrial Law
and Law Enforcement Central Ukrainian State
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

SUMMARY

The article analyzes the issues of implementation of international legal norms in the national legislation, carried out on the basis of the analysis of such major international legal instruments as the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Convention The United Nations Convention on the Protection of the Child, the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, etc. Particular attention is paid to the analysis of the provisions of the Convention "On the Rights of the Child", of which the need to establish a criminal liability for an attack on him directly follows. The analysis showed that the Criminal Code of Ukraine turned out to be a rather progressive law in the implementation of most international legal norms that require the criminal legal protection of the child from criminal encroachments.

Key words: child, protection, international legal norms, criminal liability.

REZUMAT

Lucrarea analizează problemele de punere în aplicare a normelor juridice internaționale în legislația națională, puse în aplicare pe baza analizei următoarelor instrumente internaționale majore, cum ar fi Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, Convenția ONU „protecția copilului“, protocolul opțional la „drepturile copiilor“ ale Convenției privind vânzarea copiilor, prostituția copiilor și pornografia infantilă, și altele. O atenție specială plătită analiza „Drepturile copilului“, prevederile Convenției, din care urmează imediat necesitatea de a stabili răspunderea penală pentru un atac asupra lui. Analiza a arătat că Codul penal al Ucrainei a fost o lege destul de progresivă în punerea în aplicare a majorității dreptului internațional care necesită o protecție penală-juridică a copiilor de la ingerințe penale.

Cuvinte cheie: protecția copilului, dreptul internațional, răspunderea penală.

Постановка проблеми. Формування й розвиток національного законодавства в сучасних умовах неможливе без урахування вимог, які висуваються міжнародним співтовариством, без імплементації в нього норм і стандартів міжнародного права, що стосуються будь-якої сфери суспільних відносин. Зокрема впровадження міжнародного

права відбувається, насамперед, у найбільш важливі сфери суспільного життя з метою встановлення єдиних засад у вирішенні життєво необхідних завдань, які виникають.

Одним із таких завдань, на якому традиційно акцентується увага світової спільноти, є охорона дитинства, що передбачає всебічну турботу про права та інтереси дитини.

Безумовно, така турбота про дітей ґрунтується на комплексному підході до закріплення на міжнародному рівні різних прав і свобод, якими має бути наділена дитина. Природно, що такий підхід не виключає, а, навпаки, вимагає особливої уваги до випадків, коли діти потрапляють в кримінально-правову сферу, стаючи суб'єктами злочинів, або їх жертвами. І тут міжнародно-правові норми, стандарти й вимоги набувають визначального значення саме для кримінального права, яке, базуючись на загальновідомих принципах і нормах міжнародного права, покликане гарантувати реалізацію норм міжнародного права та загальних норм національного законодавства.

Актуальність теми дослідження. Ураховуючи вищевикладене, вважаємо за доцільне розглянути та проаналізувати міжнародно-правові норми, стандарти й вимоги, які стосуються захисту прав дітей від злочинних посягань, в частині імплементації їх у національне кримінальне законодавство.

Стан дослідження. Проблему прав дітей розглядали у своїх роботах М. Баймуратов, М. Буроменський, Л. Волинєць, В. Євінгов, В. Денисов, Л. Заблоцька, А. Кидалова, О. Копиленко, Х. Лисенко, О. Марцеляк, Н. Петрова та ін.

Метою і завданням статті є аналіз міжнародно-правових норм, що стосуються охорони дитини в кримінально-правовій сфері, і оцінка рівня їх імплементації в Кримінальному кодексі (далі – КК) України.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що міжнародні документи фактично закріпили вже сформовані до моменту їх прийняття в країнах, зокрема Україні, підходи, відповідно до яких дитина визнавався особливим об'єктом кримінально-правової охорони, про що свідчить історія розвитку національного кримінального законодавства, особливо в другій половині XIX - початку XX століть.

Міжнародно-правовим документом, який уперше закріпив такі підходи, є Женевська Декларація прав дитини, прийнята Лігою Націй в 1924 р. У порівняно невеликому тексті Декларації, що складається з преамбули та п'яти принципів, було визначено необхідність особливого ставлення до дитини без будь-якої дискримінації за будь-яким ознаками як до найціннішого об'єкта. Визнаючи право дитини на працю, Декларація попереджала, що вона має бути захищена від експлуатації в будь-яких її формах (4 принцип) [1].

У міжнародних документах, присвячених правам людини, прийнятих в пізніші періоди ООН, обов'язково містились окремі статті, що закріплюють особливе ставлення до дітей. Історичним документом є Загальна декларація прав людини, прийнята й проголошена резолюцією 217-А (III) Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 р. У статті 25 Декларації було зафіксовано, що материнство й дитинство дають право на особливе піклування та допомогу [2].

Примітно, що незабаром після прийняття Загальної Декларації прав людини Генеральна Асамблея ООН 20 листопада 1959 р. прийняла нову Декларацію прав дитини, в якій було знову підтверджено особливе ставлення міжнародної спільноти до дітей. У Декларації було зафіксовано, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони й піклування, включаючи належний правовий захист. Декларація проголосувала, що дитині законом або іншими засобами має бути забезпечено спеціальний захист та надано можливості та сприятливі умови, які дозволили б їй фізично, розумово, морально, духовно розвиватися в соціумі в умовах свободи та гідності. Під час видання законів з цією метою, головним міркуванням має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

Серед 10 принципів, проголошених Декларацією, безпосереднє відношення до кримінально-правового регулювання захисту дитини має 9 принцип, згідно з яким дитина

має бути захищеною від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості та експлуатації. Вона не повинна бути об'єктом торгівлі у будь-якій формі. Дитину не слід приймати на роботу до досягнення належного вікового мінімуму; їй в будь-якому разі не повинні доручати чи дозволяти роботу або заняття, які б шкодили її здоров'ю чи освіті або перешкождали її фізичному, психічному чи моральному розвитку [1].

У міжнародно-правових актах, які стосуються прав людини, прийнятих пізніше, також містилися спеціальні статті з акцентом на охорону прав дитини, до того ж із більш широким діапазоном. Якщо в Загальній Декларації прав людини йшлося про необхідність проявляти особливу турботу лише щодо материнства й дитинства, то в статті 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. (Україна ратифікувала його 19 жовтня 1973 р.), зафіксовано більш широке коло правоохоронних об'єктів щодо охорони дитинства. У частині 3 статті йдеться про те, що «особливі заходи охорони й допомоги мають прийматися до всіх дітей та підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження або за іншою». Більше того, у цій статті Пакту вже встановлювалися конкретні факти, від яких повинні бути захищені діти, зокрема від економічної та соціальної експлуатації. «Застосування їхньої праці в шкідливий для їхньої моральності й здоров'я сфері, небезпечній для життя або такої, яка може нашкодити їхньому нормальному розвитку, повинно бути караним за законом. Крім того, держави повинні встановити вікові межі, нижче яких користування платною дитячою працею забороняється й карається законом» [3].

Цілком очевидно, що цей міжнародний документ орієнтував національного законодавця на встановлення кримінальних караних заборон на експлуатацію дитячої праці.

У Міжнародному пакті про громадянські й політичні права (Україна ратифікувала його 19 жовтня 1973 р.), ухваленому Генеральною Асамблеєю ООН, зафіксовано, що кожна дитина без будь-якої дискримінації має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі як малолітньої з боку її сім'ї, суспільства й держави (стаття 24). Пакт також містив положення, що встановлює особливий підхід до дітей, але тільки що стосується неповнолітніх правопорушників, які в разі відбування покарання у вигляді позбавлення волі, мали бути відокремленими від повнолітніх правопорушників та їм повинен встановлюватися режим, який відповідає їхньому віку й правовому статусу (стаття 10).

Зазначені норми відображають послідовність міжнародної спільноти в підході до дітей, як особливого об'єкта правової охорони та суб'єкта кримінально-правових відносин.

Подальший розвиток положень міжнародних документів, що стосуються охорони дітей і визначення їх особливого правового статусу, отримали в спеціально присвяченому дитині фундаментальному документі – Конвенції «Про права дитини», прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. (ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.) [4]. Зазначена Конвенція стала основою прийнятого в Україні Закону «Про охорону дитинства». Багато її положень знайшли реалізацію в КК України.

Із точки зору кримінально-правової охорони дитини мають велике значення для національної правотворчості й правозастосування положення, що містяться в статтях 18, 19, 32-40 Конвенції. До того ж Конвенція виділяє два напрямки охорони дитини:

- 1) охорона її від злочинних посягань;
- 2) охорона прав дитини тоді, коли вона є суб'єктом злочину.

Перший напрямок відображається в статтях 32-40 Конвенції. Стаття 32 Конвенції відтворює й розвиває положення Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права, вказуючи на те, що Держави-учасниці визнають право дитини на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може становити небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в одержанні освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку. Фіксуючи рекомендації державам, що належать до сфери трудового права, Конвенція в той же час пропонує передбачити в національному законодавстві відповідні види покарань або інші санкції для забезпечення ефективності здійснення вимог, що містяться в цій статті.

Буквальне тлумачення цього положення дозволяє зробити висновки про те, що Конвенція не виключає можливості встановлення й застосування державами кримінально-правових санкцій з метою охорони дитини від економічної експлуатації.

Самостійне місце в Конвенції відводиться завданню захисту дітей від незаконного вживання наркотичних засобів і психотропних речовин та недопущення використання їх в протизаконному виробництві та торгівлі (стаття 33). У статтях 34-36 Конвенції закріплено зобов'язання держав захищати дітей від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, вживаючи всіх необхідних заходів для запобігання схилянню або примусу дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності; використанню з метою експлуатації дітей в проституції або іншій незаконній сексуальній сфері; використанню дітей з метою їх експлуатації в порнографії та порнографічних матеріалах (стаття 34); викрадення дітей; торгівлі дітьми чи їх контрабанди з будь-якою метою та в будь-якій формі (стаття 35); будь-яких інших форм експлуатації, що завдають шкоди дитини (стаття 36).

Цілком очевидно, що всі вищезазначені негативні дії, які здійснюються стосовно до дітей, становлять суспільну небезпеку, властиву злочину, і боротьба з ними має здійснюватися не інакше, як за допомогою кримінально-правових засобів.

Підтвердженням цього є Факультативний протокол до Конвенції «Про права дитини», який стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції й дитячої порнографії (Україна приєдналася до Протоколу 3 квітня 2003 р.) [5].

Стаття 3 Протоколу вимагає, щоб кожна держава-учасник забезпечила криміналізацію таких діянь, як пропозиція, передання або одержання будь-яким способом дитини з метою сексуальної експлуатації, передання органів дитини за винагороду, використання дитини на примусових роботах; неправомірне схилянню як посередника до згоди на усиновлення дитини з порушенням вимог міжнародно-правових актів щодо усиновлення; пропозиція, отримання, передання або надання дитини для використання її у дитячій проституції; виробництво, розподіл, розповсюдження, імпорт, експорт, пропозиція, продаж або зберігання дитячої порнографії з метою дитячої проституції чи сексуальної експлуатації дитини.

Слід також згадати про Факультативний протокол до Конвенції «Про права дитини», що стосується участі дітей у збройних конфліктах, від 25 травня 2000 р. (Україна приєдналася до Протоколу 23 червня 2003 р.) [6], що забороняє дітям, які не досягли 18-річного віку, брати безпосередню участь у військових діях. Відповідно до цього, встановлено заборону для збройних угруповань, які не належать Збройних Сил держави, на вербування або використання дітей у військових діях.

Оцінка Конвенції «Про права дитини» вимагає звертати увагу на ту обставину, що ця Конвенція робить особливий

акцент на відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють за виховання й розвиток дитини. «Батьки або у відповідних випадках законні опікуни, – ідеться в статті 18 Конвенції, – несуть основну відповідальність за виховання й розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування». Це дозволяє національному законодавству посилювати відповідальність зазначених осіб в тих випадках, коли виявляється негативне ставлення до дітей, що завдає шкоди їх моральному або фізичному розвитку. Іншими словами, законодавець має право й повинен втручатися в сімейну сферу, щоб своїми заборонами попередити вчинення батьками або особами, що їх замінюють, суспільно небезпечних діянь щодо своїх дітей. Крім того, стаття 19 Конвенції закликає держав-учасниць уживати всіх необхідних заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного або психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого й брутального поведіння та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Мається на увазі протидія жорстокому поведінню з дітьми.

У цьому питанні має значення також Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту й розвитку дітей, прийнята ООН 30 вересня 1990 за підсумками всесвітньої зустрічі 64 політичних лідерів в ООН на вищому рівні в інтересах дітей [7]. Ставлячи завданням захищати дітей світу в глобальному масштабі, Декларація закликає бути непримиренними в боротьбі з різними небезпеками, яким піддається безліч дітей у всьому світі і які перешкоджають їхньому зростанню та розвитку. Надаючи великого значення Конвенції «Про права дитини» як найважливішому інструменту захисту в усіх сферах життя, Декларація звертає увагу на необхідність реалізації в усіх державах її положень, зокрема й тих, які не сприймають експлуатацію дитини в будь-якій її формі, незаконну дитячу працю, жорстоке поведіння з дитиною, застосування наркотиків та інші.

Не менш важливе значення для розглянутої проблеми мають також відповідні документи Ради Європи.

Другий напрямок охорони дитини проявляється в особливому ставленні до дітей, але тих, які опинилися в статусі правопорушників. Він зафіксований у Конвенції «Про права дитини» та в інших документах, які спеціально присвячені здійсненню правосуддя щодо неповнолітніх. Основним (спеціальним) документом у цьому контексті є Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), прийняті 10 грудня 1985 р [8]. Безпосереднє відношення до охорони дитини має стаття 37 Конвенції «Про права дитини», згідно з якою держави-учасниці забезпечують те, щоб жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поведіння чи покарання, щоб жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним способом. Арешт, затримання чи позбавлення волі дитини здійснюються згідно із законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога коротшого відповідного періоду часу.

У контексті цього питання не можна не згадати положення, що містяться в Керівних принципах ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх (Ер-Рядських керівних принципах), прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН 1 грудня 1990 р., згідно з якими державам слід прийняти й забезпечити дотримання законодавства, що забороняє жорстоке поведіння з дітьми та молодими людьми, їх експлуатацію, а також використання їх як знаряддя в злочинній діяльності [9]. Будь-яку дитину або молодшу людину не може бути піддано грубому або такому, що принижує

гідність, покаранню в сім'ї, в школі або в інших установах. Ер-Рядські принципи орієнтують держави на прийняття законодавства, що обмежує й контролює доступ дітей і молоді до всіх видів зброї, а також забезпечує захист їх від наркоманії і торгівлі наркотичними засобами.

Таким чином, міжнародні документи орієнтують держави на криміналізацію таких діянь, скоєних стосовно дітей:

- 1) експлуатація дитини в будь-якій її формі, зокрема економічна й сексуальна;
- 2) передання органів дитини за винагороду;
- 3) використання дитини на примусових роботах;
- 4) неправомірне схиляння як посередництва до згоди на усиновлення дитини з порушенням міжнародно-правових актів щодо усиновлення;
- 5) пропозиція, отримання, передання або надання дитини для дитячої проституції;
- 6) виробництво, розподіл, розповсюдження, імпорт, експорт, пропозиція, продаж або зберігання дитячої порнографії з метою дитячої проституції чи сексуальної експлуатації дитини;
- 7) викрадення дітей;
- 8) торгівля дітьми або їх контрабанда з будь-якою метою і в будь-якій формі;
- 9) діяння, пов'язані з незаконним вживанням дитиною наркотичних засобів і психотропних речовин;
- 10) використання дітей у протизаконному виробництві таких речовин і торгівлі ними;
- 11) вербування або використання дітей у військових діях;
- 12) зараження ВІЛ-інфекцією;
- 13) застосування тортур чи іншого жорстокого і нелюдського поводження та покарання;
- 14) незаконний арешт, затримання чи позбавлення волі;
- 15) жорстоке поводження з дитиною в сімейно-побутовій сфері.

На жаль, доводиться констатувати, що багато норм цих міжнародних актів, прийнятих ще в 60-х роках ХХ століття, залишилися без уваги досить тривалий час. І тільки з прийняттям в 2001 р. КК України процес імплементації норм міжнародного права в кримінальне законодавство активізувався. Він триває, хоча і з запізненням, натепер, про що свідчать прийняті закони про внесення змін та доповнень до КК.

Необхідно зазначити, що в порівнянні з КК 1960 р чинний КК виявився досить прогресивним законом в аспекті закріплення особливостей стосовно кримінальної відповідальності дітей та охорони їх від злочинних посягань. У КК вперше в самостійному розділі V «Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх» зосереджені норми, що стосуються особливостей покарань, що застосовуються до зазначених осіб, їх призначення, звільнення від покарання й кримінальної відповідальності, погашення й зняття судимості. Певний розвиток отримала законодавча регламентація віку кримінальної відповідальності шляхом перерозподілу його мінімальних меж залежно від виду злочину.

Що стосується кримінально-правової охорони дитини від злочинних посягань, то в Кримінальному кодексі України 2001 р. закріплено 53 склади злочинів проти прав та законних інтересів дитини, тоді як попередній Кримінальний кодекс 1960 р. налічував не більше 15. Це свідчить про суттєве розширення сфери захисту прав дитини на сучасному етапі. Водночас фахівці вважають, що низка статей КК України потребує змін і доповнень з метою надання посиленого правового захисту усім особам, які не досягли 18-річного віку [10, с.40].

Кримінально-правові норми, які забезпечують охорону дитини, розташовані в багатьох розділах КК України. Так,

у ролі новели необхідно вказати, що в КК істотно розширено коло кваліфікуючих ознак цілого кола складів злочинів за допомогою вказівки на підвищену їх суспільну небезпеку тоді, коли вони відбуваються стосовно неповнолітнього або малолітнього: пункт 2 частина 2 стаття 115 – умисне вбивство малолітнього; частина 3 стаття 120 – доведення до самогубства неповнолітнього; частина 3 стаття 130 – зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою неповнолітнього; частина 2 стаття 136 – ненадання допомоги малолітньому, який свідомо перебуває в небезпечному для життя стані, за можливості надати таку допомогу або неповідомлення про такий стан дитини належним установам чи особам; частина 2 стаття 140 – неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, якщо воно спричинило тяжкі наслідки неповнолітньому; частина 2 стаття 142 – незаконне проведення дослідів над неповнолітнім; частина 2 стаття 144 – насильницьке донорство, учинене щодо неповнолітнього.

У КК України 2001 р. збережена відповідальність (з деякою зміною законодавчих конструкцій) за втягнення неповнолітнього в злочинну діяльність (стаття 304), ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (стаття 164), розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) (стаття 168), незаконні дії щодо усиновлення (стаття 169), експлуатація дітей (стаття 150), використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (стаття 150-151). Збережено також кваліфікуючі ознаки, які стосуються неповнолітнього й (або) малолітнього, в статтях 133 «Зараження венеричною хворобою», 152 «Звальтування», 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», 315 «Схиляння до вживання наркотичних засобів або психотропних речовин або їх аналогів».

Висновки. Оцінюючи чинний КК в загальній формі, можна зазначити, що більшість вимог щодо криміналізації зазначених діянь, що містяться в міжнародних угодах, учасницею яких є Україна, реалізовані.

Але національний законодавець під час регламентації особливостей відповідальності за посягання на дитину, найчастіше використовує спосіб включення дитини як потерпілого кваліфікуючою ознакою в окремі, так звані загальні склади злочинів. Уважаємо, такий підхід не завжди відповідає рівню імплементації в КК норм міжнародного права, оскільки більшість ознак злочинних діянь, спрямованих проти дитини, виявляються за межами кримінальної правової сфери.

Список використаної літератури:

1. Декларація прав дитини / Верховна Рада України: URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_384
2. Всеобщая декларация прав человека: принята и провозглашена резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 г. / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
4. Конвенція про права дитини / Верховна Рада України: URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
5. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії / Верховна Рада України URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_b09
6. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_795
7. Всемирная декларация об обеспечении выживания, защиты и развития детей: принята ООН 30 сентября

1990 г. / Верховна Рада України: URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_075

8. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила): приняты резолюцией 40/33 Генеральной Ассамблеи ООН от 29 ноября 1985 г. / Верховна Рада України: URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_211

9. Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Рядські керівні принципи) / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_861

10. Киренко С. Кримінально-правова охорона неповнолітніх: новий КК – старі проблеми. Право України. 2002. № 6. С. 39–41.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Драгоненко Анна Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри галузевого права та правохоронної діяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Drahonenko Anna Oleksandrivna – Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Industrial Law and Law Enforcement Central Ukrainian State of Vlodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

onsha@inbox.ru